

สรุปโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ มีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายสาธารณสุข เครือข่ายในกระบวนการยุติธรรม และเครือข่ายทางสังคมในการดำเนินงานด้านนิติสุขภาพจิต และเพื่อให้ผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชสามารถเข้าถึงบริการเพิ่มขึ้น ได้รับการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพ และติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อป้องกันและลดอัตราการกักตักเข้าในผู้ต้องขังจิตเวช จำแนกตามกลุ่มโรคที่สำคัญ (โรคจิต โรคซึมเศร้า ซ้ำตัวตาย) ที่ได้รับการปล่อยตัวไม่กักตักด้วยเหตุปัจจัยเดิมได้

โดยปี 2560 ที่ผ่านมา การดำเนินงานมุ่งเน้นในเครือข่ายราชทัณฑ์และเครือข่ายสาธารณสุขในรูปแบบของคู่มือเครือข่ายระหว่างโรงพยาบาลและเรือนจำในจังหวัด ซึ่งครบทั้ง 77 จังหวัด 77 คู่มือเครือข่ายทั่วประเทศแล้ว ดังนั้นการดำเนินงานในปี 2561 จึงมุ่งเน้นขยายการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มกลุ่มเป้าหมายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งเพิ่มศักยภาพบุคลากร ระบบสาธารณสุขและระบบราชทัณฑ์ให้มีสมรรถนะในการจัดบริการสุขภาพจิตและจิตเวชของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ

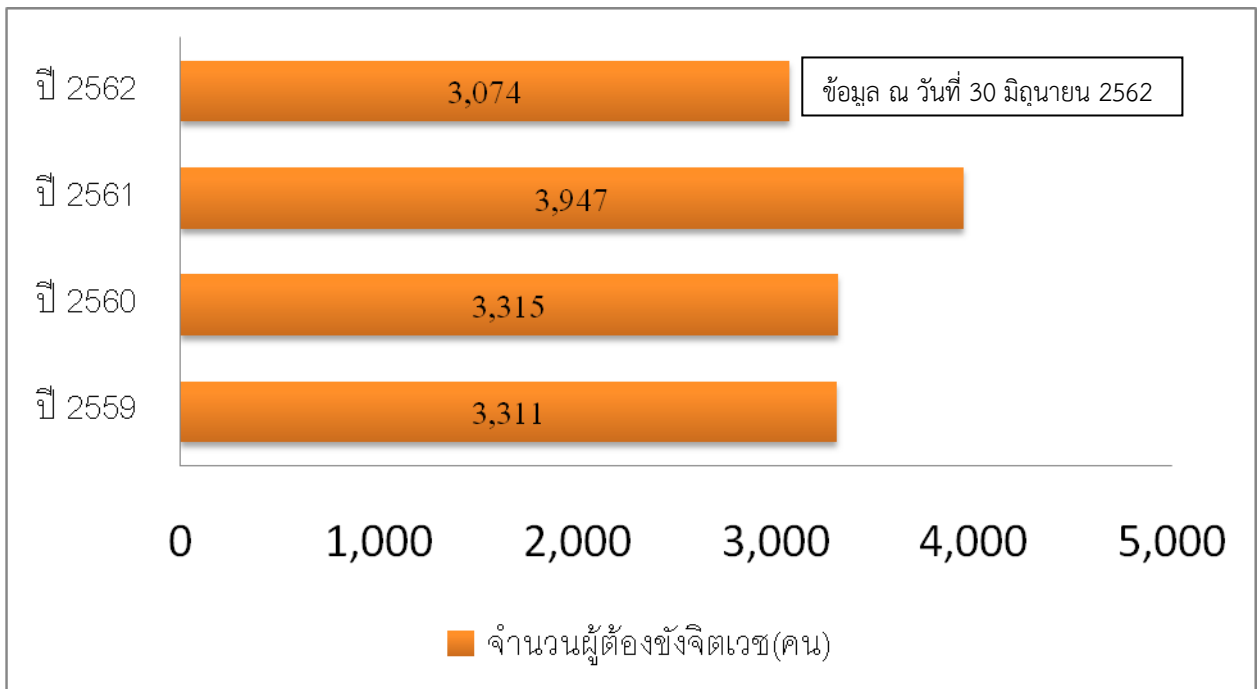
ในปี 2561 สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ได้ดำเนินโครงการพัฒนาระบบบริการนิติสุขภาพจิต ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2560 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ.2561 โดยการจัดอบรมบุคลากรระบบสาธารณสุข เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดูแลผู้ป่วยนิติจิตเวช ได้แก่ หลักสูตรกระบวนการนิติจิตเวช สำหรับสหวิชาชีพ กรมสุขภาพจิต หลักสูตรกระบวนการนิติจิตเวช สำหรับสหวิชาชีพในสถานบำบัดรักษา และหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางผู้ป่วยนิติจิตเวช สำหรับพยาบาลวิชาชีพ สังกัดกรมสุขภาพจิต นอกจากนี้สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ได้พัฒนาศักยภาพบุคลากรระบบราชทัณฑ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยาบาลเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานดูแลผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชโดยตรง รวมทั้งการพัฒนาระบบการดูแลเด็กและเยาวชนนิติจิตเวช โดยสถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ได้ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน และให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลเด็กและเยาวชนนิติจิตเวช รวมทั้งปรึกษาหารือแนวทางระบบการส่งต่อเด็กและเยาวชนนิติจิตเวช

สำหรับในปี 2562 สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ ได้ดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ โดยการจัดอบรมบุคลากรเครือข่ายสาธารณสุข เครือข่ายในกระบวนการยุติธรรม และเครือข่ายทางสังคมในการดำเนินงานด้านนิติสุขภาพจิต เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดูแลผู้ป่วยนิติจิตเวชและผู้ต้องขังจิตเวช ได้แก่ หลักสูตรกระบวนการนิติจิตเวช สำหรับสหวิชาชีพ หลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางนิติจิตเวช สำหรับการดูแลผู้ต้องขัง การพัฒนารูปแบบบริการนิติสุขภาพจิตและหลักสูตรการประเมินผู้ป่วยและฟื้นฟูความสามารถในการต่อสู้คดี นอกจากนี้สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ต้องขังจิตเวช และการพัฒนามาตรฐานการบริการด้วยระบบ Tele-Psychiatry รวมทั้งได้พัฒนาแนวทางบริการจิตเวชในสถานพินิจ/ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

โดยผลจากการนิเทศติดตามที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันหน่วยบริการจิตเวช 13 แห่งทั่วประเทศ มีศักยภาพในการให้บริการนิติจิตเวชตามแนวทางการบริการนิติจิตเวช (3S) อยู่ในระดับ 1 จำนวน 13 แห่ง ได้แก่ สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่นราชนครินทร์ โรงพยาบาลจิตเวชสงขลาราชนครินทร์ โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์ โรงพยาบาลสวนปรุง

โรงพยาบาลศรีธัญญา โรงพยาบาลจิตเวชนครราชสีมาราชชนครินทร์ โรงพยาบาลจิตเวชสระแก้วราชชนครินทร์ โรงพยาบาลจิตเวชนครพนมราชชนครินทร์ โรงพยาบาลจิตเวชนครสวรรค์ราชชนครินทร์ สถาบันจิตเวชศาสตร์ สมเด็จพระเจ้าพระยา โรงพยาบาลจิตเวชเลยราชชนครินทร์ ซึ่งในปี 2562 นั้น มีหน่วยบริการจิตเวชได้เพิ่มระดับ การให้บริการนิติจิตเวชจากระดับ 2 เป็นระดับ 1 จำนวน 4 แห่ง เนื่องจากการได้รับการฝึกอบรมการดูแลและ นำแนวทางบริการผู้รับบริการนิติจิตเวช ที่สถาบันกัลยาณ์ราชชนครินทร์เป็นผู้จัดทำไปใช้ประโยชน์และพัฒนา ระบบการให้บริการจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ส่วนผลการดำเนินงานเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชใน เรือนจำ พบว่า ผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพจิตและจิตเวช โดยสามารถคัดกรองและนำผู้ต้องขังกลุ่มที่มีอาการผิดปกติทางจิตเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา รวมทั้งใน ปัจจุบันมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ สามารถทราบจำนวน ผู้ต้องขังจิตเวชและสามารถส่งต่อข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลให้หน่วยบริการสาธารณสุขหรือหน่วยงานอื่นๆใน การดูแลผู้ต้องขังจิตเวชได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้จากการพัฒนาระบบบริการจิตเวชในเรือนจำร่วมกับ หน่วยบริการจิตเวชในพื้นที่ สามารถพัฒนาระบบการดูแลผู้ต้องขัง โดยผ่านการประชุมทางไกล (Tele Conference หรือ Tele Psychiatry) ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางการบำบัดรักษาและเพิ่มการเข้าถึงบริการจิตเวช ให้แก่ผู้ต้องขังได้รวดเร็ว รวมทั้งลดปัญหาการหลบหนีและจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการนำผู้ต้องขังออกม ตรวจจับหน่วยบริการจิตเวช (ดังภาพที่ 1 แสดงจำนวนผู้ต้องขังจิตเวช ปี 2559-2562)

ข้อมูลจาก การพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศ

ภาพที่ 1 แสดงจำนวนผู้ต้องขังจิตเวช ปี 2559-2562

นอกจากนี้ในปี 2562 สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ ได้ดำเนินการจัดประชุมวิชาการ นิติสุขภาพจิต ครั้งที่ 2 ขึ้น เพื่อให้บุคลากรหน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบริการด้านนิติสุขภาพจิต และเพื่อให้ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านนิติสุขภาพจิต รวมทั้งเพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานด้านนิติสุขภาพจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผลการดำเนินงาน พบว่า ปัจจุบันการปฏิบัติงานด้านนิติจิตเวชหรือนิติสุขภาพจิต ได้บูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน ตั้งแต่ภายในระบบสาธารณสุขจนกระทั่งถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อพบเห็นบุคคลที่สงสัยมีอาการผิดปกติทางจิต ก็สามารถประสานส่งต่อให้หน่วยงานสาธารณสุขดูแลบำบัดรักษาต่อไป หรือแม้แต่ว่าเมื่อผู้ป่วยหรือผู้ต้องขังจิตเวชถูกปล่อยตัวออกจาก เรือนจำ/ทัณฑสถาน ก็จะมีการประสานและมีระบบการส่งต่อให้ระบบสาธารณสุขพื้นที่ดูแลอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้ผู้ป่วยขาดยาและเกิดอาการกำเริบ จนก่อคดีซ้ำ

แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบการติดตามผู้ต้องขังจิตเวชที่ปล่อยตัว จากเรือนจำสู่ชุมชนไม่ครบทุกราย รวมทั้งผู้ป่วยนิติจิตเวชที่จำหน่ายออกจากหน่วยบริการสาธารณสุข ยังไม่ได้ รับการติดตามทุกราย ทั้งนี้เนื่องจากระบบการส่งต่อข้อมูลจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือหน่วยบริการ สาธารณสุขสู่หน่วยงานสาธารณสุขพื้นที่ยังไม่เชื่อมต่อ หรือการโยกย้ายถิ่นของผู้ต้องขังจิตเวช/ผู้ป่วยนิติจิตเวช ไม่ได้กลับภูมิลำเนาตามที่แจ้งข้อมูลไว้

ดังนั้น ในปี 2563 สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักโครงการดังกล่าว จึงขอ สนับสนุนงบประมาณโครงการขับเคลื่อนนโยบายการดำเนินงานสุขภาพจิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึง บริการนิติสุขภาพจิต ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสามารถเข้าถึงบริการเพิ่มขึ้น ได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพ และติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่องในชุมชน

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ

กลุ่มภารกิจนิติสุขภาพจิต สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์

ในปี 2562 สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการและวิชาการด้านนิติจิตเวช จัดทำโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขังจิตเวชในเรือนจำ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ นวัตกรรม และงบประมาณให้แก่หน่วยบริการจิตเวชทั่วประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยบริการจิตเวชสามารถถ่ายทอดและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่หน่วยงานสาธารณสุขและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมภายในพื้นที่รับผิดชอบได้ โดยตั้งเป้าหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังที่มีปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวชสามารถเข้าถึงบริการเพิ่มขึ้น ได้รับการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพ และติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเพื่อป้องกันและลดอัตราการก่อคดีซ้ำในผู้ต้องขังจิตเวช จำแนกตามกลุ่มโรคที่สำคัญ (โรคจิต โรคซึมเศร้าฆ่าตัวตาย) ที่ได้รับการปล่อยตัวไม่ก่อคดีซ้ำ ด้วยเหตุปัจจัยเดิมได้ นอกจากนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งในและนอกกระทรวงสาธารณสุขในการเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง

จากการดำเนินงาน สามารถสรุปได้ว่า ปัจจุบันการปฏิบัติงานด้านการดูแลผู้ต้องขังจิตเวชได้บูรณาการร่วมกันทุกภาคส่วน ตั้งแต่ภายในระบบสาธารณสุขจนกระทั่งถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยประสานความร่วมมือในการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังจิตเวช รวมทั้งผู้ต้องขังจิตเวชถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน ก็จะมีการประสานและมีระบบการส่งต่อให้ระบบสาธารณสุขพื้นที่ดูแลอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้ผู้ป่วยขาดยาและเกิดอาการกำเริบ จนก่อคดีซ้ำ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2561 หน่วยบริการจิตเวช 13 แห่งทั่วประเทศ มีศักยภาพในการให้บริการนิติจิตเวชตามแนวทางการบริการนิติจิตเวช (3S) อยู่ในระดับ 1 ครบทั้ง 13 แห่ง และจากข้อมูลดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นว่า ในปี 2562 นั้น มีหน่วยบริการจิตเวชได้เพิ่มระดับการให้บริการนิติจิตเวชจากระดับ 2 เป็นระดับ 1 จำนวน 4 แห่ง เนื่องจากการได้รับการฝึกอบรมการดูแลและนำแนวทางบริการผู้รับบริการนิติจิตเวช ที่สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์เป็นผู้จัดทำไปใช้ประโยชน์และพัฒนาระบบการให้บริการจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามจากการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ระบบการติดตามผู้ต้องขังจิตเวชที่ปล่อยตัวจากเรือนจำสู่ชุมชนไม่ครบทุกราย รวมทั้งผู้ป่วยนิติจิตเวชที่จำหน่ายออกจากหน่วยบริการสาธารณสุข ยังไม่ได้รับการติดตามทุกราย ทั้งนี้เนื่องจากระบบการส่งต่อข้อมูลจากเรือนจำ/ทัณฑสถาน หรือหน่วยบริการสาธารณสุขสู่หน่วยงานสาธารณสุขพื้นที่ยังไม่เชื่อมต่อ หรือการโยกย้ายถิ่นของผู้ต้องขังจิตเวช/ผู้ป่วยนิติจิตเวช ไม่ได้กลับภูมิลำเนาที่ตั้งแจ้งข้อมูลไว้

ดังนั้น ในปี 2563 สถาบันกัลยาณ์ราชนครินทร์ ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักโครงการดังกล่าว จึงขอสนับสนุนงบประมาณโครงการขับเคลื่อนนโยบายการดำเนินงานสุขภาพจิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงบริการนิติสุขภาพจิต ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสามารถเข้าถึงบริการเพิ่มขึ้น ได้รับการบำบัดรักษา พื้นฟูสมรรถภาพ และติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่องในชุมชน